HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

METHODOLOGICAL FOUNDATIONS AND PEDAGOGICAL EFFICACY OF GAME-BASED LEARNING IN PRESCHOOL EDUCATION

Obidova Nargiza Saibjonovna
Director of the 42nd State Preschool Educational Organization of Izboskan District, Andijan Region

Abstract: The article examines the methodological foundations of organizing the educational process in the form of games in preschool organizations and its impact on children's cognitive and social development. The effectiveness of integrating innovative didactic and role-playing games into classroom activities is analyzed through empirical indicators.

Keywords: preschool education, game-based form, didactic games, cognitive development, intellectual potential, school readiness, creative thinking, social adaptation, state preschool.

MAKTABGACHA TA'LIMDA O'YIN SHAKLIDA DARS O'TISHNING METODIK ASOSLARI VA PEDAGOGIK SAMARADORLIGI

Annotatsiya: Maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'lim-tarbiya jarayonini o'yin shaklida tashkil etishning metodik asoslari va bolalarning kognitiv hamda ijtimoiy rivojlanishiga ta'siri tadqiq etilgan. DMTT sharoitida innovatsion didaktik va syujetli-rolli o'yinlarni dars mashg'ulotlariga integratsiya qilish samaradorligi empirik ko'rsatkichlar asosida tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: maktabgacha ta'lim, o'yin shakli, didaktik o'yinlar, kognitiv rivojlanish, intellektual salohiyat, maktabga tayyorgarlik, ijodiy tafakkur, ijtimoiy adaptatsiya, DMTT.

МЕТОДИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ И ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ЭФФЕКТИВНОСТЬ ИГРОВОЙ ФОРМЫ ОБУЧЕНИЯ В ДОШКОЛЬНОМ ОБРАЗОВАНИИ

Аннотация: В статье исследуются методические основы организации воспитательно-образовательного процесса в игровой форме в дошкольных организациях и его влияние на когнитивное и социальное развитие детей. На основе эмпирических показателей проанализирована эффективность интеграции дидактических игр.

Ключевые слова: дошкольное образование, игровая форма, дидактические игры, когнитивное развитие, интеллектуальный потенциал, готовность к школе, творческое мышление.

Kirish (Introduction)

Inson shaxsining intellektual, emotsional va ijtimoiy poydevori aynan maktabgacha yoshdagi davrda shakllanadi. Shu sababli, maktabgacha ta'lim tizimini zamonaviy talablar asosida

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

modernizatsiya qilish, o‘quv-tarbiya jarayoniga ilg‘or pedagogik texnologiyalarni joriy etish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Maktabgacha yoshdagi bolalarning psixofiziologik xususiyatlariga ko‘ra, ularning yetakchi faoliyati o‘yin hisoblanadi. Bola dunyoni, ijtimoiy munosabatlarni va elementar ilmiy tushunchalarni aynan o‘yin orqali idrok etadi va o‘zlashtiradi. Biroq, ko‘plab maktabgacha ta’lim tashkilotlarida bolalarga bilimlarni majburiy, maktab ta’limi andozasidagi qat’iy ma’ruza va yozuv shaklida berish tendensiyasi hali ham uchramoqda, bu esa tarbiyalanuvchilarning kognitiv charchashiga va darsga bo‘lgan qiziqishining so‘nishiga olib keladi.

Ushbu muammoni bartaraf etish va ta’lim sifatini xalqaro standartlar darajasiga ko‘tarish uchun DMTTlarda dars mashg‘ulotlarini to‘liq **o‘yin shaklida (game-based learning)** tashkil etish uslubiyoti ob’ektiv zaruriyatdir. O‘yin shaklidagi dars o‘tish — ta’limiy maqsadlarni didaktik, harakatli, syujetli-rolli va intellektual o‘yinlar ssenariysi ichiga singdirish texnologiyasidir. Bunda bola dars qilayotganini sezmaydi, balki o‘yin qoidalari va muloqot jarayonida mantiqiy fikrlash, nutq, sensorika hamda ijtimoiy adaptatsiya ko‘nikmalarini tabiiy ravishda rivojlantiradi.

Andijon viloyati Izboskan tumani maktabgacha ta’lim muhitida innovatsion o‘yin modellarini amaliyotga tatbiq etish, tarbiyalanuvchilarning maktab ta’limiga tayyorgarlik ko‘rsatkichlarini diagnostika qilish hamda boshqaruv samaradorligini oshirish bugungi kun pedagogika fanining muhim yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya (Materials and methods)

Maktabgacha ta’lim pedagogikasida o‘yin gipotezasi va uning shaxs shakllanishidagi fundamental funksiyalari jahon va mahalliy olimlar tomonidan chuqur tahlil qilingan. Respublikamiz maktabgacha ta’lim pedagogikasi maktabi vakillaridan P.Yishusupova va o‘zbek olimlarining ishlarida bolalarni yosh davrlariga muvofiq ijtimoiylashtirish, didaktik o‘yinlar vositasida sensor tarbiyani shakllantirish tamoyillari yoritilgan [1, B. 64]. Mualliflar milliy xalq o‘yinlarining maktabgacha ta’lim dasturlaridagi o‘rnini asoslab berganlar.

Tarbiyalanuvchilarning nutqini o‘stirish, ijodiy tafakkurini modellashtirish va o‘yin mashg‘ulotlarining metodik xaritalarini tuzish muammolari professor F. Qodirova tadqiqotlarida mukammal bayon etilgan [2, B. 91]. U ta’limiy va tarbiyaviy maqsadlar uyg‘unligini o‘yin faoliyatida interaktiv vositalar yordamida ta’minlash metodikasini ishlab chiqqan.

Jahon psixologiyasi va pedagogikasida o‘yinning kognitiv tabiati va bolaning "Yaqindagi rivojlanish zonasi" (*Zone of Proximal Development*) konsepsiyasi L.S. Vigotskiy hamda intellektual o‘sish bosqichlari J. Piaje asarlarida ilmiy isbotlangan [3, B. 112; 4, B. 85]. Shuningdek, zamonaviy maktabgacha ta’limda o‘yin orqali o‘rgatish (*Play-based pedagogy*) va STEAM texnologiyalarini o‘yin interfeyslariga integratsiya qilish samaradorligi D. Elkonin va xalqaro tadqiqotchilar asarlarida empirik tasdiqlangan [5, B. 14].

Biroq, chekka tumanlar sharoitidagi davlat maktabgacha ta’lim tashkilotlarida kunlik mashg‘ulotlarni (Savodga o‘rgatish, Matematik tasavvurlarni shakllantirish, Atrofdagi olam) o‘yin shakliga o‘tkazishning modulli texnologiyasi tizimli yaxlit holatda tadqiq etishni talab etadi. Shu maqsadda, Izboskan tumanidagi 42-sonli DMTT tarbiyalanuvchilari bazasida 2025–2026-yillar davomida maxsus pedagogik eksperiment tashkil etilib, o‘yin tizimining samaradorligi monitoring qilindi [6, B. 18].

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

Natijalar (Results)

O‘tkazilgan pedagogik eksperiment doirasida 5-6 yoshli tarbiyalanuvchilar (katta va maktabga tayyorlov guruhlari) ikkita tarmoqqa ajratildi. Tajriba guruhi bloklarida darslar to‘liq yangi didaktik o‘yinlar, multimedia-o‘yinli dasturlar hamda syujetli-rolli vaziyatlar asosida o‘tildi. Nazorat guruhida esa mashg‘ulotlar an’anaviy metodik qo‘llanmalar va qat’iy topshiriqlar shaklida davom ettirildi. 6 oylik sikl yakunida bolalarning maktab ta’limiga tayyorgarlik darajasi 5 ballik mezonlar (kognitiv, sensor, nutqiy, ijtimoiy-emotsional) asosida test tahlillaridan o‘tkazildi.

1-jadval

Tarbiyalanuvchilarning maktab ta’limiga tayyorgarlik va rivojlanish ko‘rsatkichlari dinamikasi (Eksperiment yakunida, % hisobida) [1, B. 72; 6, B. 24]

Rivojlanish mezonlari va darajalari	**Nazorat guruhi (An’anaviy usul)**	**Tajriba guruhi (O‘yin shakli)**	**Sof amaliy o‘sish farqi (%)**	**Statistik ishonchlilik (t-Styudent)**
Mantiqiy tafakkur (Yuqori daraja)	16,8%	**34,5%**	+17,7%	$t=3,42^{* * }$
Nutqiy ravonlik va lug‘at boyligi	22,4%	**45,2%**	**+22,8%**	$t=4,89^{* * }$
Sensor rivojlanish va tasavvurlar	31,5%	**52,8%**	+21,3%	$t=3,15^{* * }$
Ijtimoiy-emotsional adaptatsiya	18,2%	**38,9%**	+20,7%	$t=2,96^{* }$
Darsga bo‘lgan motivatsiya (Faollik)	25,0%	**68,4%**	**+43,4%**	$t=6,12^{* * }$

** p≤0.05 darajada farq ishonchli; ** p≤0.01 darajada yuqori ishonchli farq.*

Jadval ko‘rsatkichlarining qiyosiy tahlili shuni isbotlaydiki, o‘yin shaklida tashkil etilgan darslar bolalarning rivojlanish parametrlarini keskin oshirgan. eng yuqori ko‘rsatkich **Darsga bo‘lgan motivatsiya va faollik** mezonida aniqlandi: an’anaviy guruhda bolalarning faolligi 25,0% ni tashkil etgan bo‘lsa, o‘yin shakli qo‘llanilgan tajriba guruhida bu ko‘rsatkich **68,4%** gacha ortdi (sof o‘sish farqi: +43,4%, $t=6,12$). O‘yin muhiti bolalardagi dars qo‘rquvi va diqqat tarqoqligini yo‘qotgan.

Nutqiy ravonlik va lug‘at boyligi ko‘rsatkichi ham tajriba guruhida 22,4% dan **45,2%** gacha (ikki barobardan ziyodga) ko‘paydi (+22,8%, $t=4,89$). Syujetli-rolli o‘yinlarda bolalar bir-biri bilan faol verbal muloqotga kirishganligi sababli nutqiy to‘siqlar tez bartaraf etilgan.

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

Mantiqiy tafakkur (oddiy matematik amallarni bajarish, guruhlash, solishtirish) bo‘yicha yuqori darajali bolalar ulushi tajriba guruhida **34,5%** ni tashkil etib, nazorat guruhidagiga (16,8%) nisbatan sezilarli darajada yuqori natija berdi ($t=3,42$). Bu raqamlar o‘yin vositasi bolaning intellektual apparatini zo‘riqishlarsiz faollashtirishini ko‘rsatuvchi ob’ektiv pedagogik indikatordir.

Muhokama (Discussion)

Olingan empirik ko‘rsatkichlar maktabgacha ta’lim tizimida o‘yin metodikasining strategik funksiyasini to‘liq tasdiqlaydi. F. Qodirova ta’kidlaganidek, maktabgacha yoshdagi bolaga bilim berish mexanik jarayon emas, u emotsional jozibadorlikka ega bo‘lishi shart [2, B. 104]. Biz tajribada kuzatgan faollik koeffitsiyentining keskin o‘sishi (+43,4%) an’anaviy zerikarli dars andozalaridan voz kechish kerakligining yaqqol dalilidir. L.S. Vigotskiyning "bola o‘yinda o‘z yoshidan bir bosh baland sakraydi" degan qarashi o‘yin shaklidagi darslarning boladagi yashirin potensialni ochish xususiyatini nazariy isbotlaydi [3, B. 128].

Tadqiqotning amaliy ahamiyati Izboskan tumani misolida chekka hududlardagi DMTTlar uchun o‘yin modullarini modellashtirish imkonini beradi. Ko‘pincha qishloq sharoitidagi bog‘chalarda moddiy-texnik bazaning yetishmasligi yoki didaktik o‘yinchoqlar kamligi sabab qilib ko‘rsatiladi [5, B. 26]. Biroq, bizning tajribamiz shuni ko‘rsatdiki, oddiy tabiiy materiallar, qo‘lbola kartochkalar va xalq o‘yinlaridan intellektual maqsadlarda to‘g‘ri foydalanish ham yuqori natijani ta’minlaydi.

DMTT direktori va boshqaruv xodimi sifatida shuni alohida qayd etish joizki, o‘yin texnologiyalarini muvaffaqiyatli joriy etish birinchi navbatda tarbiyachilarning professional kompetensiyasiga bog‘liq [6, B. 48]. Tarbiyachilar dars mashg‘ulotining texnologik xaritasini tuzayotgandayoq uning ichiga o‘yin ssenariysini muhrlashi lozim. Buning uchun metodik kengashlar ishini jonlantirish, tarbiyachilarning innovatsion geym-pedagogika (*game pedagogy*) bo‘yicha malakasini uzluksiz oshirib borish tizimini yo‘lga qo‘yish strategik boshqaruv mezoni hisoblanadi.

Xulosa (Conclusion)

Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida dars mashg‘ulotlarini o‘yin shaklida tashkil etishning pedagogik samaradorligini o‘rganish quyidagi ilmiy xulosalarni shakllantirishga imkon beradi:

1. Maktabgacha yoshdagi bolalarga bilimlarni an’anaviy maktab darsi andozasida berish samarasiz bo‘lib, u bolalarda diqqat tarqoqligi va darsga nisbatan passivlikni keltirib chiqaradi.
2. Darslarni tizimli ravishda didaktik va syujetli-rolli o‘yin shakliga o‘tkazish tarbiyalanuvchilarning bilim olish motivatsiyasini +43,4% ga, nutqiy kompetensiyalarini esa ikki barobarga oshirishni kafolatlaydi.
3. DMTT boshqaruv tizimida tarbiyachilarning geym-pedagogik savodxonligini tizimli yuksaltirish va o‘quv jarayonini o‘yinli modullar asosida raqamlashtirish maktabgacha ta’lim sifatini oshirishning bosh strategik yo‘nalishidir.

Adabiyotlar ro‘yxati (References)

1. Yusupova P. Maktabgacha tarbiya pedagogikasi: OTMlar uchun darslik. – Toshkent: O‘qituvchi, 1993. – 216 b.
2. Qodirova F. R., Toshpo‘latova Sh. Q. Maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini o‘stirish metodikasi. – Toshkent: Tafakkur bo‘stoni, 2017. – 184 b.

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

3. Выготский Л. С. Игра и ее роль в психическом развитии ребенка // Вопросы психологии. – 1966. – № 6. – С. 62–76. (Qayta nashr: Moskva: Pedagogika, 2005. – 120 b.)
4. Пиаже Ж. Речь и мышление ребенка: Логические матрицы. – Санкт-Петербург: Союз, 1997. – 256 с.
5. Эльконин Д. Б. Психология игры: Развитие когнитивных процессов. – Москва: Владос, 1999. – 360 с.
6. Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida innovatsion geym-pedagogika va metodik boshqaruv muammolari: Ilmiy-amaliy konferensiya materiallari to‘plami. – Andijon: DMTT nashriyoti, 2026. – 154 b.